

Milan Hosta

Kratek pogled na Pedičkove »Poglede na telesno vzgojo, šport in rekreacijo«

Brief view of Pediček's "Views of physical education, sport and recreation"

Abstract

When I read Pediček's work I regretted I had not delved into his title work before I wrote my doctoral dissertation. Perhaps I would not have written it very differently but I would undoubtedly have given additional weight to some arguments. His book is a comprehensive interdisciplinary theoretical work, the first of its kind in the then Yugoslavia, which still makes for topical reading due to its basic philosophical-pedagogical nature. Not only did Dr Pediček very systematically structure the study of physical education, recreation and sport but, in a visionary way, he also substantiated the problems that are topical today through a broad conceptualisation and sensibility for the biopolitical and pedagogical value of sport. Today, the readings of Pediček acquire additional value as the Marxist thought that pervaded our social environment at the time has again become relevant in all fields of social engagement, including a consideration of the role of sport in modern society.

Izvleček

Ob prebiranju Pedičkovega dela mi je bilo žal, da nisem resneje preštudiral njegovo naslovno delo pred doktorsko dizertacijo. Morda niti ne bi zelo drugače napisal, kar sem, bi pa zagotovo dal lahko dodatno težo določenim argumentom. Gre za obširno interdisciplinarno teoretsko delo, prvo te vrste v takratni Jugoslaviji, ki je zaradi svoje temeljne filozofsko-pedagoške narave še danes aktualno branje. Ne samo, da je dr. Pediček zelo sistematično zastavil študij telesne vzgoje, rekreacije in športa, temveč je s široko konceptualizacijo in s senzibilnostjo za bio-politično in pedagoško vrednost športa vizionarsko utemeljil še danes aktualne probleme. Še dodatno vrednost pa dobi branje Pedička danes, saj se spet kaže aktualnost marksistične misli, ki je takrat prežemala naš družbeni prostor na vseh področjih današnjega družbenega angažmaja, vključno s premislekom o vlogi športa v sodobni družbi.

Kar danes vse prevečkrat pogrešamo pri mnogih študijah športa, je uvodna terminološka, konceptualna in filozofsko-antropološka orientacija. Namreč, *šport* je integrativen pojem, ki vključuje mnoge spreminjajoče se prakse ljudi. Zato kar na splošno govoriti o športu in se hip zatem vrednostno opredeliti, da gre za dobro ali škodljivo početje, ni primerno akademskemu pristopu. Standarde odličnosti pri tem lahko vsaj v slovenskem športoslovju pripišemo dr. Pedičku in kasneje dr. Kristanu. V tem duhu je dr. Pediček najprej seciral pojem *telesna kultura*, za katerega meni, da je ponesrečena izpeljanka iz sovjetske *fizičeskaje kulture*, saj gre za sintagmo, ki označuje sredstvo za komunistično vzgajanje ljudi za delo in obrambo (str. 18) in ne zadovolji potrebam po celovitem pomenskem polju, ki bi vključeval tako raziskovalni predmet, razpršeno vsebino in nenazadnje tudi dovolj jasno umestil »telesno« kulturo znotraj obče kulture. Dr. Pediček se pri tem opre tudi na občutke neustreznosti in nezadostnosti, ki jih izražajo strokovnjaki, ki

so sam pojem vpeljali v slovenski prostor, a ga morajo vedno znova braniti in pojasnjevati. Nekaj podobnega se nam danes dogaja s športom, kajne. Vedno znova moramo pojasnjevati na kaj točno mislimo, ko rečemo šport; gre za vzgojni vidik, za poklic, za gladiatorstvo, za poduhovljeno jogo, sprehod ali igro?! Več kot očitno je, da je jezik gibljiv in prilagodljiv pojav in taka je tudi človekova narava. Zato nikoli ne bomo mogli ujeti telesne dejavnosti v hermetično zaprto terminološko strukturo, kot je to po Pedičku poskusil še dr. Kristan. Vsekakor pa nam ti poskusi vselej prinesejo večjo natančnost, kajti zadetek v polno tu ni mogoč, saj je že Aristotel utemeljil (danes mu pritrjujejo tudi v kvantni bio-fiziki), da lahko pri človekovih dejavnostih namen posameznika obrne vse skupaj na glavo. Pa vendarle, če zaključimo z uvodno mislijo, se vsaj za akademski prostor spodobi, da imamo stvari popredalčkane, in konsenz, ki ga pri tem ponuja dr. Pediček, je tudi meni blizu – telesna vzgoja, rekreacija in šport.

Uvodoma sem že izrazil obžalovanje, da mi v času doktorskega študija ni prišla v roke Pedičkova misel. Eden od razlogov za to je, da sem se zavestno usmeril v prenos dognanj s področja filozofije športa v anglosaksonskem svetu k nam. Dejstvo namreč je, da je filozofija športa v teh deželah bolj razvita in so zato aktualne teme veliko bolj poglobljeno razdelane, kot pa je to najti v slovenski športni stroki. Če primerjam knjigo dr. Pedička s primerljivimi teksti tistega časa, pa lahko z gotovostjo trdim, da gre za eno od bolj sistematiziranih in poglobljenih strokovnih del, ki sodijo v vrh takratne filozofsko-pedagoške športne misli.

Širina misli, ki jo dr. Pediček nastavi v prvem delu, govori predvsem o njegovi širini znanstvenega duha in humanistične osti. Zunanja in notranja protislovja problematike, ki jih kot temeljno gibalo misli položi pred bralca, zajemajo naslednje: zaostajanje teorije za prakso, delo – šport, telo – duh, volonterstvo – strokovnost, študijski program in učni načrti – potrebe življenja, pedagoško – raziskovalno delo, znanstveno-raziskovalno – dispanzersko-posvetovalno delo, številka – človek, kapitalistično – socialistično, naše – tuje, staro – novo, družba – športnik, oblika – vsebina, humanizacija – dehumanizacija, umska vzgoja – telesna vzgoja, ocenjevanje telesa – ocenjevanje človeka, svobodnost – organiziranost, rekreacija – delo itd. Do vsega tega je dr. Pediček zavzel argumentirano stališče in s tem dodobra učvrstil temelje za humanistično misel v športu, ki je vseskozi ogrožena s strani pretirane biologizacije športne znanosti.

Posebno filozofsko težo opusu dr. Pedička daje utemeljevanje kodifikacije športne morale, ki je še danes aktualen akademski in tudi čisto praktični izziv na ravni delovanja trenerjev v športnih klubih. Marksistična misel govori o proizvodnih odnosih in o odtujitvi/alienaciji delavca od produkta, ki je posledica delitve dela. Kapitalistična industrija športa je dobila veter v jadra že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je vizija P. De Coubertina o religiji atletizma zacvetela v obliki boja za politični prestiž na globalni ravni s pomočjo vse bolj prisotnih medijev v vsakdanu delavca. Vse to in še več je potisnilo etična vprašanja o športu v ospredje. Tudi na tem polju dr. Pediček zavestno ohranja svojo interesno širino, saj obravnava etične dileme tako na področju telesne vzgoje, kjer so bolj pedagoško obarvane, kot na področju rekreacije, kjer se odpira vprašanje reprodukcijskih zmogljivosti zgolj zaradi izčrpanja delovne sile ali tudi kot pristno re-generativno in re-kreativno razvedrilo početje posameznika.

Vsekakor pa je potreba po kodifikaciji športne morale najbolj izražena pri športu, kjer je glavni motiv rezultat. Gre za tekmovalnost, kjer daje pozitivni etični pečat človekovi zavestnosti šele kvaliteta njegove hotenosti, kot bi rekel dr. Pediček. In ravno za to kakovost ustvarjalne hotenosti lahko 40 let za Pedičkom ugotovimo le to, da ji še vedno dajemo premalo pozornosti. Namreč, kot navaja in ker je šport v tej domeni produktivna

dejavnost in s tem podrejen ekonomsko-utilitarni logiki, preneha biti resnični šport (str. 321). Zato se zavzema za odkriti profesionalizem in iskreni amaterizem. Le tako namreč meni, da je moč ohraniti moralnost v športu, ki jo po potrebi lahko tudi kodificiramo. Zanimivo pa bi bilo prisluhniti Pedičku, če bi vedel, kam bo pripeljala kodifikacija etike na področju boja proti dopingiu. Po mojem osebnem občutku in toku misli, ki ga goji v knjigi, bi najbrž šel v podobno smer, kot gre danes dr. Kreft (knjiga »Levi horog«), ki se sprašuje o smiselnosti boja proti dopingiu, ki športnika obravnava kot komoditeto, kot material, ki seveda nima in niti ne more imeti človekovih pravic.

V kontekstu etičnih dilem, ki jih dr. Pediček obravnava, bi izpostavil še eno od »večnih« vprašanj s področja šolske telesne (danes športne) vzgoje: ocena da ali ne. V svojih enajstih tezah o šolski telesni vzgoji dr. Pediček odpre temeljne ideološke postavke za telesno vzgojo. In eno od teh je seveda ocenjevanje. Še preden se poglobi v argumentacijo, bralcu zastavi pomembno vprašanje (str. 72): »In katera zasnova šolske telesne vzgoje je za sodobnega šolskega otroka subjektivno privlačnejša pa tudi zgodovinsko-družbeno bolj upravičena in pedagoško bolj nujna v ritmu sodobnega življenja ter razvoja: prakticistično-intelektualistična, pri kateri prevladujejo utilitarni cilji (...), ali pa ekspresivno-rekreativna, pri kateri so v osredju bolj idealni cilji: svobodno izražanje samega sebe, svojih darov, sposobnosti in lastnosti, tekmovanje s samim seboj, svobodna sproščenost in rekreativnost?« Odgovor je na dlani. Če naj šola uči za življenje, potem je treba slediti idealnim ciljem, ki jih ponuja ekspresivno-rekreativna verzija. Če pa, in tako se je zgodilo, prevlada utilitarni um kratkega dometa, dobimo športno vzgojo, ki vzgaja za šport in meri uspešnost z metri, kilogrami, sekundami in ocenami.

Prav je, da dediščino dr. Pedička, njegove *Pogleda na telesno vzgojo, šport in rekreacijo* postavimo prioriteto na seznam obvezne literature za študente. Ne samo, da gre za pomemben razvojni korak domače humanistične misli o športu, gre za osnovno orientacijo na področju našega delovanja, ki jo ponuja. In prav je tudi, da ohranimo polemični pristop k odprtim vprašanjem in novim izzivom, ki jih športna kultura, vključujoč telesno vzgojo in rekreacijo, vsak dan prinaša v strokovno obravnavo.

Ob koncu bi se rad zahvalil dr. Berčiču, na pobudo katerega sem vsaj malo globlje spoznal Pedičkovo misel, kar se za predavatelja na področju filozofije športa vsekakor spodobi. In žal mi je, da dr. Pediček ni dlje časa deloval in predaval na osrednji slovenski akademski instituciji za telesno vzgojo, šport in rekreacijo, saj bi zagotovo še poglobil razmislek in s tem vplival tudi na bolj osmišljeno delo v praksi.

dr. Milan Hosta
SPOLINT, Inštitut za razvoj športa
milan.hosta@spolint.org